

Тетяна Фоміна

кандидатка економічних наук, доцентка, доцентка кафедри аудиту, обліку та оподаткування Центральноукраїнського національного технічного університету, м. Кропивницький, Україна

Юлія Кузьменко

судова експертка сектору будівельних, земельних досліджень та оціночної діяльності відділу товарознавчих, гемологічних, економічних, будівельних, земельних досліджень та оціночної діяльності Кіровоградського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України, м. Кропивницький, Україна

Інна Гаєвська

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Центральноукраїнського національного технічного університету, м. Кропивницький, Україна

ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ В УКРАЇНІ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Світова практика доводить, що основним джерелом формування фінансових ресурсів держави є податки. Сам процес оподаткування носить законодавчо врегульований, примусовий характер. За своєю суттю процес оподаткування передбачає вилучення частини доходів платників податків для забезпечення суспільно-необхідних видатків та реалізації економічної функції держави щодо перерозподілу національного продукту. Інтеграція економік різних держав та інвестиційна конкуренція спонукає уряди країн до розробки та реалізації найбільш ефективних моделей і типів національної податкової політики. Необхідність та стабілізація фінансової системи, забезпечення стійкого надходження бюджетних доходів, дотримання податкової дисципліни як умови якісного виконання фізичними та юридичними особами зобов'язань перед державою, а також існування тіньової економіки в Україні обумовили створення особливого напрямку державного фінансового контролю – податкового контролю [4]. Військова агресія російської федерації проти України, окрім морально-психологічного удару на суспільство, суттєво вплинула на стан та умови ведення бізнесу. Із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року в Україні було введено особливий правовий режим – воєнний стан [5]. Тому було введено ряд обмежень щодо здійснення заходів податкового контролю в Україні.

Метою статті є узагальнення організаційно-правових засад щодо здійснення податкового контролю в Україні з урахуванням вимог правового режиму воєнного стану.

За даними Державної казначейської служби України станом на 01 січня 2023 року органами ДПС забезпечено надходження до зведеного бюджету податків і зборів на суму 1 091 417,8 млн.грн., з яких 698 719,5 млн.грн., або

64,0% – до Державного бюджету. Найбільшу питому вагу у загальній сумі надходжень до державного бюджету складають надходження з: податку на додану вартість – 213 948,0 млн.грн.; податку на доходи фізичних осіб – 148 427,3 млн.грн.; податку на прибуток підприємств 117 049,9 млн.грн.; рентної плати за користування надрами – 81 011,7 млн.грн); акцизного податку – 60 699,1 млн.грн. [1]. Наведені дані підкреслюють важливість та визначальний вплив оподаткування на економіку держави.

Контроль є однією з найважливіших функцій державного управління. Податковий контроль є одним із напрямів державного фінансового контролю, що забезпечує дотримання норм податкового законодавства платниками податків. Від ефективності податкового контролю залежить рівень доходів держави, він виступає гарантією дотримання публічних інтересів, впливає на соціально-економічну стабільність і фінансову безпеку держави.

В Україні поняття податкового контролю закріплено у Податковому кодексу України. Податковий контроль – система заходів, що вживаються контролюючими органами та координуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань регулювання обігу готівки, проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [2].

Податковий контроль здійснюється контролюючими органами, що згруповано на рис.1.

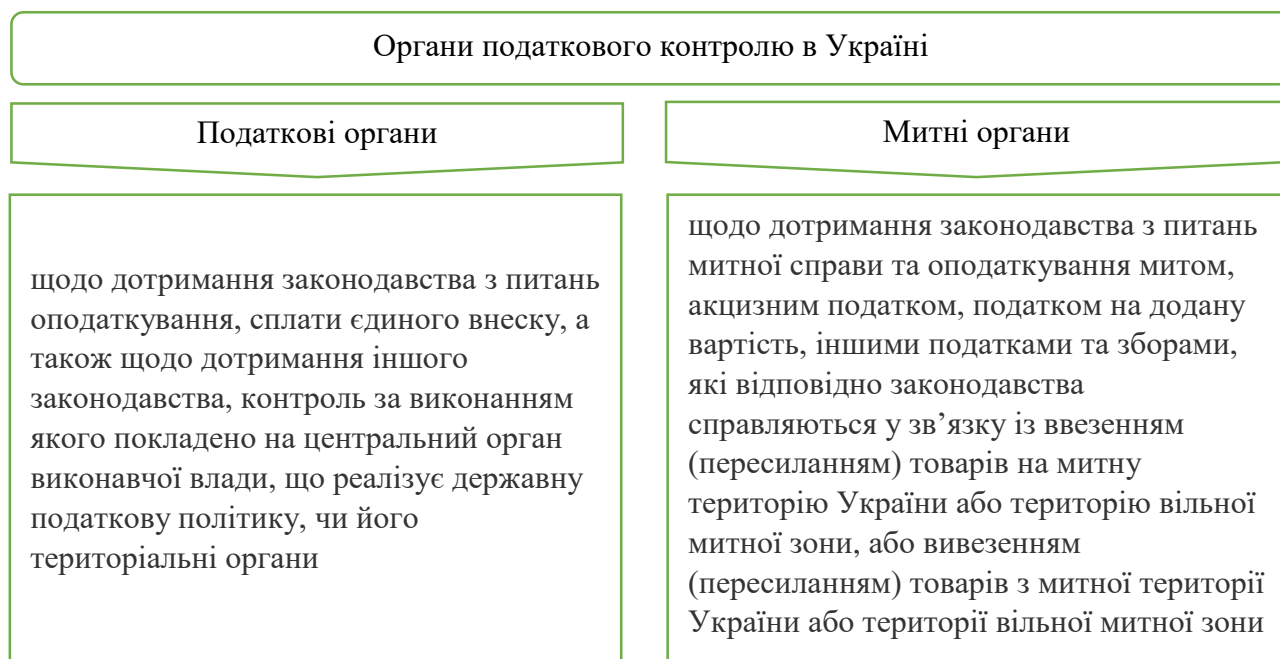

Рис.1. Органи податкового контролю в Україні (побудовано на основі [2])

Інші державні органи не мають права проводити перевірки своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати податків і зборів, у тому числі на

запит правоохоронних органів.

Слід зауважити, що органами стягнення у системі податкового контролю України є виключно податкові органи. Саме вони уповноважені здійснювати заходи щодо забезпечення погашення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного внеску у межах повноважень, а також державні виконавці в межах своїх повноважень. Стягнення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного внеску за виконавчими написами нотаріусів не дозволяється.

Військова агресія росії проти України суттєво вплинула на стан та умови ведення бізнесу. Тому нагальними та очікуваними були представлені владою напрямки стимулювання українського бізнесу у частині оподаткування та впровадження державних і донорських програм, що покликані зберегти робочі місця, підтримати підприємства та відродити економіку країни в цілому. Політика підтримки існуючих суб'єктів господарювання і стимулювання їх діяльності для забезпечення військових потреб призвели до розроблення Урядом країни заходів дерегуляції та лібералізації умов ведення бізнесу в такий складний період [5]. Тому порядок здійснення деяких заходів податкового контролю на період воєнного стану був дещо обмеженим, що врегульовано Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів щодо дії норм на період дії воєнного стану» [3].

На період дії воєнного стану в Україні у частині податкового контролю діють такі обмеження (таблиця 1).

Таблиця 1

Обмеження у здійсненні податкових перевірок в Україні
на період дії воєнного стану

Вид перевірок	Наявність/відсутність обмежень
Документальна планова перевірка	Не розпочинаються, а розпочаті перевірки зупиняються
Документальні позапланова перевірки	Проводиться (за наявності безпечного доступу), якщо розпочато процедуру реорганізації юридичної особи, припинення юридичної особи або фізичної особи - підприємця, закриття постійного представництва чи відокремленого підрозділу юридичної особи, у т.ч. іноземної компанії, організації, порушено провадження у справі про визнання банкрутом платника податків або подано заяву про зняття з обліку платника податків
	Проводяться (за наявності безпечного доступу), якщо платником подано декларацію, в якій заявлено до відшкодування з бюджету податок на додану вартість з від'ємним значенням з податку на додану вартість більше 100 тис. гривень.
Камеральні перевірки	Проводяться
Фактичні перевірки	

З початку запровадження воєнного стану мораторій було введено на більшість податкових перевірок, але їх проведення поступово відновлюється і перелік дозволених, при забезпеченні безпечних умов, збільшується.

Як вже було зазначено, у 2022 році планові та позапланові перевірки було призупинено на період дії воєнного стану з метою зменшення навантаження на

бізнес. Поряд з цим, щойно стало зрозуміло, що війна росії проти України не закінчиться протягом півроку, Міжнародний валютний фонд, з метою зниження фіскального дефіциту, поставив вимогу перед Україною щодо відновлення податкових перевірок. На початку датою відновлення податкових перевірок було 1 січня 2023 року, але на прохання бізнесу її відтермінували на півроку до 1 липня, а потім – до 1 серпня. Останньою датою стало 1 жовтня 2023 року і то стосуватиметься відновлення перевірок тільки виробників підакцизної продукції, грального бізнесу та фінансових компаній.

Не дивлячись на обмеження щодо проведення деяких видів податкових перевірок, у 2022 році вони проводились і за їх результатами відбулось надходження до бюджетів різних рівнів.

Так, за даними Звіту про виконання плану роботи Головного управління ДПС у Кіровоградській області було проведено 719 перевірок, у результаті чого донараховано узгоджених та неузгоджених грошових зобов'язань на суму 95,6 млн.грн. При цьому, документальних планових перевірок було проведено 14 (донараховано 53 679 тис.грн., позапланових – 132 (донараховано 32 590 тис.грн.), фактичних 573 (донараховано 9 286 тис.грн.). Крім того, за результатами проведених у 2022 році різних видів перевірок платниками податків сплачено штрафних санкцій на суму 4 млн.грн. [1].

Отже, податковий контроль є невід'ємною складовою державного фінансового контролю. За допомогою його заходів здійснюється контроль за виконанням своїх обов'язків перед державою суб'єктами бізнесу та громадянами. На період дії воєнного стану заходи податкового контролю дещо послаблені. Перспективи майбутніх досліджень вбачаються нам в узагальненні методичних аспектів здійснення податкового контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Звіт про виконання плану роботи Головного управління ДПС у Кіровоградській області на 2022 рік : Офіційний сайт Головного управління ДПС у Кіровоградській області. URL: <https://cutt.ly/ZwmRzFpw>
2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://cutt.ly/vwmRxeSY> (дата звернення: 11.10.2023)
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL: <https://cutt.ly/bwmRcNFa> (дата звернення: 11.10.2023).
4. Пугаченко О.Б., Фоміна Т.В. Податковий контроль як інструмент запобігання тіньовій економіці. *Стратегічні пріоритети демінізації України у системі економічної безпеки: макро та мікро вимір* : Монографія ; За ред. Черевка О.В. Черкаси: ПП Чабаненко Ю.А., 2014. С. 259-280, С. 436-441
5. Фоміна Т.В., Пугаченко О.Б. Податкове стимулювання діяльності суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану в Україні. *Modern engineering and innovative technologies*. 2022. Issue № 20. Part 2. April / Sergeieva&Co, Karlsruhe, Germany. С. 113-123. URL: <https://cutt.ly/MwmRzjvD> (дата звернення: 11.10.2023).